

MEDVIGY ENDRE

SZÁZHÚSZ ÉVE SZÜLETETT A FEKETE BOJTÁR

A MAGYAR HATODOSOK HITVALLÁSA

„A *Magyar Hatodosok* azoknak a magyar íróknak, művészeknek és tudósoknak összetartozása, akik tiszta és igazságos viszonyban vannak a magyar léttel, mert ugyanaz a hasznuk belőle, mint annak belőlük: nevük és munkájuk. Így gondolkodunk:

1) Európa felé Ázsia, – Ázsia felé Európa vagyunk. (Eredetünk: Ázsia, végzetünk Európa.)

2) Azért vagyunk, hogy helytálljunk mindazért, ami végzetünkben jó, igaz és szép.

Az társunk a szellemi küzdelemben, aki ösztöneiben, gondolkodásmódjában, nyelvében és műveiben vállalja és vallja a magyar népet, mert tudja, hogy lelket, szót és formát csak onnan kaphat az alkotás számára.

3) A jóság, igazság és szépség szellemét nem Ázsiában és nem Európában, hanem itt, ezen a földön és ebben a népben keressük először. *A magyar nép mondanivalóját kell a magyar irodalomnak, művészetnek és tudománynak úgy mondania, hogy a magyar nép is, a világ is magára ismerjen benne.* Ez a hitünk, ennek szolgálatunk.

4) *Egyetlen fajtának se vagyunk ellenségei*, de a magunk fajtáját szeretjük a legjobban. Népünk belső dolgai családi ügy, csak az szóljon bele, aki szívvel, lélekkel, hittel, cselekedettel a családjukba tartozik. Egymásnak barátai, testvérei vagyunk. Hűséggel, sorsvállalással, helytállással viselünk gondot egymásra.

5) De népünk java egymás javánál is előbbre való, s ehhez igazodunk. Aki így érez, velünk tart.”

Magyar Hatodosok... Beszélgetés Sinka Istvánnal a népi írók nagyjelentőségű szervezkedéséről, Nemzetőr, 1942. december 11.
Sinka István: *Hatodosok, Magyar Élet, 1943. március*

Sinka István: MAGYAR HATODOSOK

Az én kedves jó Móricz Zsiga bátyámnak ajánlom szeretettel, egy hajdani hatodos és tizenegyedese...

Senki báróéknál
hatodos tengeri,
a jó Isten jó és
mégis megengedi.

Hatodos tengeri!
De ha apellálunk,
törvénytől törvényig
bolond útat járunk.

Megcsalt hatodosok,
korpából felesek
s búzából kijátszott
tizenegyedese.

Aratáskor pedig
nemde úgy illenék,
hogy ne muzsikáljon
könnyedén a kerék.

Bizony a mi ügyünk
régen nem egyenes –
sóval, vízzel, könnyel
elegyes a leves.

Ezért kellett nekünk
más földjít rontani?
Senki báróért a
vérünket ontani?

Bagóért, pitykéért
 másra kardot rázni?
 A tizennegyedik
 kévéért csatázni?

Százezrünknek ingyen
 messzi sírba bukni?
 Másik százezrünknek
 Kanadába futni?

El nem sírni soha
 siratnivalókat?
 Etetni, itatni
 Vazul-vakítókat?

Ezért kellett nekünk
 magunkat tagadni?
 s minden győzelmünkben
 vesztesnek maradni?

Népek Istene, ha
 te vagy az Istenünk,
 lépj a történelem
 lángjaiba velünk!...

Senki báróéknál
 hatodos tengeri -
 a jó Isten jó és
 mégis megengedi?

Budapest, 1941. november hó

A Magyar Parasztszövetség Naptára, 1946

*Pór Mihály: Olvasókönyv gazdaképző és gazdasszonyképző
 iskolák számára, Magyar Mezőgazdasági Művelődési
 Társaság, Budapest, 1946*

EGY FORRADALMI VERSTŐL A MAGYAR HATODOSOK TÁRSASÁGÁIG

A *Magyar hatodosok* a szociális izzású, lázító Sinka-versek egyike. A cenzúra tiltása, az ügyészség beavatkozása ellenére elhangzott az 1943-as szárszói találkozón, szerzője előadásában. A hányatott sorsú népi költő a kézirat egyik példányát keletkezése évében, 1941 novemberében *Móricz Zsigmond*nak ajánlotta: „Az én kedves jó Móricz Zsiga bátyámnak ajánlom szeretettel, egy hajdani hatodos és tizennegyedes...” Sinka István az írófejedelemnek magyarázta el először a hatodosság mibenlétét. Nem más az,

Veres Péter és Sinka István. A háttérben Püski Sándorné. Készült 1940-ben a könyvnapokon a Püski sátonnál. A sátor a Rákóczi út sarkán állt (Fotó: Bérci László)

mint a szegényparasztok és az alkotó értelmiségiek (Sinka István elsősorban a népből jött kiválóságokra gondolt) kiszipolyozottságának, kizsarltságának a mértéke, hiszen munkájuk anyagi elismeréseként nem a megtermelt vagy megalkotott javak egészét vagy azok teljes ellenértékét kapják, hanem annak töredékét, harmadát vagy inkább hatodát.

Sinka István 1942 tavaszán írókat, képzőművészeket és tudósokat gyűjtött maga köré, és jobb, magyarabb világot várva, a szociális igazságosságért síkra szállva megalapította a *Magyar Hatodosok Társaságát*. Pesten, a Szentkirályi utca 1/B-ben, *Takács József* vendéglős *Koma vendéglőjében* valamennyi ismert népi író megfordult Sinka István asztaltársaságában, a szerda esti összejöveteleken, a hatodos tanácskozásokon. A jobbító szándékú, társadalmi és nemzeti radikalizmusra is hajló hatodos sereglés magját Sinka István alapító elnök mellett *Barsi Dénes* író, *Boda Gábor* szobrászművész, *Kádár Lajos* író és *Muhoray Mihály* festőművész (a *Balladaskönyv* illusztrátora) alkotta. A titkári posztot egy fiatal költő: *Szentkirályi János* töltötte be. Parádés népi elkötelezettségű, nemzetépítő értelmiségi gárdát toborzott a hatodosok igaz ügye mellé Sinka István. Közéjük tartozott *Balázs Árpád* újságíró, *Fáy Dezső*, *Illéssy Péter*, *Karay Gyula* és *Kurucz Dezső* festőművész, *Lőrincz Ernő* bölcsész, később a budai várnegyed antikváriusa (Országház utca 8.), *Fettich Nándor* és *László Gyula* régész, *Megyeri Barnabás* és *Medgyessy Ferenc* szobrászművész, vitéz *Nagy Zoltán* és *Radocsay Dénes* művészettörténész, *Zajti Ferenc* keletkutató, *Féja Géza*, *Szabó Pál*, *Veres Péter* és *Tersánszky*

1942-es könyvnap Budapesten: Féja Géza és Sinka István (Fotó: Bérci László)

Józi Jenő író, Gombos Gyula és Fitos Vilmos szerkesztő, valamint dr. Püski Sándor könyvkiadó. Török Erzsébet, a magyar népdalok és a bartóki népdalfeldolgozások hiteles megszólaltatója is megfordult körükben. Vörös Vince aranykalászos gazda, a Parasztszövetség alelnöke is közösséget vállalt a hatodosokkal. Sértő Kálmán ekkor már mennybéli kiskocsmákban, pajkos angyalok társaságában nagyfröccsözött. Egykori élettársa, Kóczán Lajosné Szabó Gizi itt lent a földön szívesen látogatta a Koma vendéglőt. Csohány Gabriella, a későbbi munkásmozgalmi rímfaragó is járt a Szentkirályi utcában. Megtiszteltetésnek vette, ha Sinka István elbírálta, tapintatosan kijavította verskezdeményeit, megszabadítva azokat a mulatságos vagy pikáns képzavaroktól.

Sinka István és társai 1942 őszén megfogalmazták a Magyar Hatodosok hitvallását, hogy azzal a szélesebb nyilvánosság elé álljanak. 1942. október 21-én a Fekete Bojtár verbuválta Szentkirályi utcai hatodosok valamennyien aláírták a dokumentumot a Koma vendéglőben. A nemes akust értékelve úgy vélték, hogy asztaltársaságuk ütőképes

népi szabadcsapatává szervezült. Szerettek volna népes közönségnek rangos irodalmi esteket szervezni az Operaházban vagy a Sportcsarnokban, de ahogy azt megvallozták, anyagi forrásokkal nem rendelkeztek. Az ilyen terveket 1941 óta néhány esetben az Egyesületközi Együttműködés valósította meg, háttérben a *Magyar Testvéri Közösséggel*. A Magyar Hatodosok hitvallása 1942 decemberében a *Nemzetőrben*, Sinka István sajtónyilatkozatában jelent meg először, majd másodjára 1943 márciusában a *Magyar Élet* folyóiratban, a költő témába illő tanulmányában. Ez utóbbit olvasva tanúi lehetünk, ahogy a szerző kiszélesíti a hatodosság értelmezését. „Meg kell magyaráznom, hogy ezt a hatodosi állapotot nem szó szerint csak a kapálásra, kaszálásra értem, hanem úgy, hogy él egy nép, s az mivé lehetett volna balsorsa nélkül, s hogy balsorsával mivé lett: minden örökében, jogában és jussában hatodos.” Az ekkor már évek óta Budapesten élő népi költő a fővárosból szemlélve úgy látja, hogy a „...hatodosság se tisztán az írói, művészi sorsra értendő, hanem értendő társadalmi életünk minden képletére.” Tapasztalatai szerint a hatodosság az egész magyar életre is vonatkoztatható. Az árral úszókkal, az elvtelen alkalmazkodókkal szemben hirdeti, hogy „...a Themze, a Szajna, a Rajna vidéke sem különb, mint a Tisza vagy a Körözs tája”.

Szentiványi Kálmán 1942 novemberében a reggeli *Magyar Szóban*, majd 1943 februárjában a *Virradatban* vallotta meg hatodosságát. Lázadó versben; Vasárnapi képeslapon.

Vitéz baráti *Huszár Aladár* lélekjelenlétének és szervezőképességének meghatározó szerepe volt abban, hogy az 1919. január 29-én katonákat, vasutasokat és a város lakosságát mozgósítva sikerült a betolakodó csehek kiűzni Balassagyarmatról. Így a város a trianoni békediktátum országcsönkítése után is Magyarország része maradt. Vitéz baráti *Huszár Aladár* 1943. május 2-án a *Magyar Nemzet* hasábjain teljes kolumnás cikkben jelentette be: csatlakozni kíván az általa becsült hatodosokhoz. A *Nemzetőrben* *Barsi Dénes* utasította vissza a belépni szándékozót, mint a „pántlikás” úri nacionalizmus képviselőjét.

A *Magyar Hatodosok* összejövetele, tartalmas, színvonalas eszmecseréi 1942/43-ban rendszeresen ismétlődtek, majd 1944-ben a behívások idején, a front közeledtével megritkultak. Megfogyatkozott a korábban népes társaság. *Muhoray Mihály* tizedes Galíciában verekedett a muszkákkal. *Karay Gyula* szovjet hadifogságban, a bajai fogolytábor kórházában embertelen körülmények között hunyt el. Meghalt, mert ő tudatta a szögesdróton kívüli világgal, hogy gátlástalanul gyilkolnak az aranyfoggyűjtő felcserek. A megmaradt kevesek közül egyedül *Lőrincz Pál* költő – a

szabadcsapat ifjú tagja – jelent meg minden szerdán a Koma vendéglőben. Könnyen tehetette, mert a távolságot nem kellett leküzdenie. Horváth Lajos szabómester mellett segéd volt a Szentkirályi utca 1/B-ben, a vendéglő épületében. Sinka István 1944 nyarán kiköltözött Csömörre, így szellemi vezető híján elárvult a jobb sorsra érdemes társaság, majd egyszer s mindenkorra abbamaradtak a kibontakozás útját kereső szerda esti tanácskozások. Csak a hatodos sors maradt meg, talán nem az idők végezetéig.

SINKA ISTVÁN A MAGYAR KÖZÖSSÉG VONZÁSÁBAN

A harmincas évek végétől 1944 októberéig, majd szűkülő keretek között 1945–1946-ban a népi írók mozgalma mögött a háttérben, láthatatlanul, befolyásoló és segítő erőként van jelen egy jól szervezett titkos társaság, a *Magyar Testvéri Közösség*. Ez a titokzatos szervezet az adott időszakban Sinka Istvánt önzetlenül segítette, így költői pályájára és életútjának alakulására kedvező hatással volt.

A *Magyar Testvéri Közösség* a húszas évek első felében alakult, és a harmincas évek végére vált igazán jelentős, magyar érdekeket érvényesítő titkos társasággá. Vezetői *Szabó Dezső* harmadikutas eszmerendszerének megfelelően erősíteni kívánták a magyarság évezredes önálló történelmi műhelyének védelmét. Célul tűzték a parasztság felemelését és a nemzeti középosztály megerősítését. Szívesen idézték a Mester sorait a *Segítség!* előszavából: „Nem azt kívánom, hogy a magyar tűzheleynél hátrány legyen az, hogy valaki más vérű. Azt kérem: ne legyen előny, ha valaki nem magyar.”

A II. világháború éveiben (1939–1944) a megújult Magyar Testvéri Közösség Vezetőtanácsának elnöke: *Náray Szabó István* műegyetemi tanár. Tagjai: *Arany Bálint* gépészmérnök, *Fáy Aladár* festőművész, a Képzőművészeti Főiskola tanára, *dr. Kémery Dezső* igazgató-főorvos (Szabó Dezső orvosa), *Kiss Károly* műszaki felügyelő, *dr. Soós Géza* külügyminisztériumi tisztviselő, az SDG elnöke, a kiugrás egyik előkészítője és *dr. vitéz Szabó Lajos* ügyvéd. Jó szer-

1942-es könyvnap Budapesten: Sinka István, Nagy István, Féja Géza. Nagy István mögött Püski Sándor áll (Fotó: Bérci László)

1939-ben Budapesten, a könyvhéten, az Egyedül Vagyunk sátránál: Dr. Püski Sándor, Veres Péter és Sinka István. Budapest, Rákóczi út-Károly krt. sarok (Fotó: Bérci László)

vező, a harmincas évek vége felé ő szervezte meg, hogy a közösség legális fedőszerve a *Honszeretet Egyesület* legyen. Érdekes néhány sort idézni *Arany Bálint* emlékiratából, a *Koronatanúból*: „1936 óta foglalkoztam a Magyar Élet nemzetpolitikai szemle – havi folyóirat – kiadásával. 1939 ősze óta a Turul Könyv- és Lapterjesztő ügyeivel, majd később, ennek révén a Magyar Út hetilap kiadásával.”

Az SDG-s alapítású *Magyar Út* hetilap már *Papp Béla* református lelkész szerkesztése idején, 1936-tól teret adott Sinka István lázadó énekeinek, balladás verseinek. 1941 decembere után is változatlanul a Fekete Bojtár fóruma a Magyar Út. Ekkortól, *Gombos Gyula* szerkesztésében a Magyar Testvéri Közösség sajtóorgánumává válik a református jellegű, népi hetilap. 1943 szeptemberéig kilenc Sinkavers lát napvilágot a Magyar Útban. Itt közölt költeményeiben néma népe fájdalmát énekli, lázad az édes alulsó Magyarország sovány parasztjaiért. Kastélykapukat döntő vádló verseivel az ezer éve éhezők számára követeli a kenyeret. Eső-Virág András citerás és az irigy kondások balladáját, valamint a gyilkos bájitalt keverő Bajó Zsuzsi bábaasszony szomorú versét is a Magyar Út közli. Ugyanitt értő elemzések méltatják Sinka István irodalmi munkásságát és egyes műveit.

Donáth György kormánypárti politikus, a Magyar Testvéri Közösség karizmatikus egyénisége 1938. szeptember 27-én nemzeti elkötelezettségű szervezetek összefogásával megalakítja az *Egyesületközi Együttműködést*. Az EKE 1941 nyarára huszonegy egyesület ernyőszervezetévé bővül (*Bartha Miklós* Társaság, Erdélyi Férfiak Egyesülete, MEF-HOSZ, Magyar Nemzetpolitikai Társaság, Széchenyi Szövetség, Soli Deo Gloria református ifjúsági szövetség, Turul Szövetség stb.). Az EKE konferenciákat, irodalmi és zenei

esteket szervez a népi gondolat jegyében. 1941-ben, 1942-ben és 1943-ban, mindig a könyvnaphoz közeli időpontban *Él az örök magyar szellem* címen ünnepi nagyrendezvényeket tart a Városi Színházban, a Nemzeti Sportcsarnokban vagy az Operaházban. Mindhárom esttel a népi irodalom egységét kívánja szolgálni az EKE és a Magyar Közösség. Bartók és Kodály világhódító magyar zenéje adott rangot az ilyen alkalmaknak. Felolvastak vagy előadást tartottak nemzeti irodalmunk kiválóságai, Kodolányi Jánostól Németh Lászlóig, Erdélyi József, Illyés Gyula, József Attila, Sinka István és Szabó Lőrinc jól megválogatott költeményei színesítették a programot. A hatalmas, lelkes közönség előtt mindhárom alkalommal neves színészek, előadóművészek szólaltatták meg Sinka István legkiválóbb vádló verseit és balladait.

A *Magyar Élet* nemzetpolitikai szemle 1936-os indulásától kezdve a Magyar Közösség havilapja volt. 1938-ban *Matolcsy Mátyás* agrárközgazdász a főszerkesztő, 1938 tavaszától 1944 januárjáig *Fitos Vilmos* a felelős szerkesztő. Kettőjük szerkesztői munkássága eredményeképpen a folyóirat színvonala és példányszáma szépen emelkedik, a népi írók elismert fórumává válik. A „narodnyik” mozgalom közel teljes színskálája és majd’ minden irányzata jelen van a nemzetpolitikai szemlében. Sinka Istvánnak harminckét verse és nyolc prózai írása jelent meg a Magyar Életben. Az itt publikáló írók számára a munkájukhoz méltó tiszteletdíjat a Magyar Testvéri Közösség előbb a *Honszeretet Egyesület* közbeiktatásával, később, 1943–44-ben mint Magyar Irodalompartoló Társaság biztosította. A Magyar Élet a társaság hivatalos lapja volt, a tagság illetményként kapta a folyóiratot. Az első Sinka-írást 1938 júniusában közli a nemzetpolitikai szemle, az utolsót 1944

1942-es könyvnap Budapesten: Veres Péter, Féja Géza, Asztalos István, Sinka István (Fotó: Bérci László)

áprilisában. Itt olvasható a Szabó Jánosok reménytelen sorsát világgá kiáltó *Halált küldött az éji rét* és az erdélyi bevonulás ünnepi verse, a *Hős katona... hogy is híjják? Feleljenek az avarok* című versét – talán éppen László Gyula hatására – az avar-magyar folytonosság gondolata ihlette. Legszebb balladái közül néhány éppen itt jut nyilvánosságához, hogy megismerhessék a több ezer példányban megjelentetett folyóirat olvasói. Sinka István 1941 nyarán éppen itt sirathatja el mind versben (*Jobb lett volna Baranyaiba...*), mind prózában (*Szelíd és egyszerű levél Fiala Ferencchez*) a fiatalon elhunyt, kijátszott Sértő Kálmánt. 1942 áprilisában a *Fekete Bojtár vallomásai* részlet az ősi dallamokat dúdoló pósai öregasszonyt és a csizma szárára írt első Sinka-vers keletkezési körülményeit idézi fel. 1943 tavaszán a Magyar Élet folyóirat teszi közzé Sinka István *Hatodosokról* szóló dolgozatát a költő által életre hívott és vezetett Magyar Hatodosok mozgalom hitvallásával. Sinka és társai azt szeretnék elérni, hogy a paraszti munkát végzők és a magyar szellem emberei teljesítményük ellenében ne a munkadíj hatodát, hanem annak teljes egészét kaphassák meg. Végül az 1943-as Szárszói Találkozó előzményeként itt jelent meg Sinka István *Két kő között* című publicisztikája, amelyben elutasítja a nyilasok zöld és a kommunisták vörös idegenségét.

Sinka István az alakulófélben lévő *Magyar Irodalompartoló Társaság* első kitüntetettje. 1942. december 15-én dr. vitéz Szabó Lajostól, a társaság szervezőjétől és jövőbeli elnökétől 1.000 pengőt vesz fel irodalmi esten való későbbi szereplés ellenében.

A Magyar Irodalompartoló Társaság a nemzeti mecénária megeremtése céljából 1943. január 17-én alakult meg a Szalay utcában, a Budapesti Ügyvédi Kamara dísztermében. Az ügyvédekből és más „nadrágos emberekből” verbuválódott kétszáz alapító célja, hogy többé ne ismétlődhessen meg József Attila és Sértő Kálmán tragédiája. Az alakuló közgyűlésre kiadták a Magyar Irodalompartoló Társaság első évkönyvét. Sinka István egyedüli íróként, nagy hangsúllyal van jelen ebben az 1943-as évkönyvben. Itt közlik még a dr. vitéz Szabó Lajos számára fogalmazott elismervényét, portréját, életrajzát, a *Vád*-kötetből ismert mottót és tizenkét veretes versét.

Az 1943. november 14-én megtartott rendkívüli közgyűlés határozatának megfelelően a társaság a befolyt adományok és a befizetett tagdíj teljes összegét, 60.000 pengőt felosztja a magyar írók között. Decemberben a díjak odaítélésére és az írók segélyezésére az irodalmi bizottság tesz javaslatot a választmánynak. Teljes jogú tagként vesz részt az irodalmi bizottság munkájában a Magyar Élet fo-

lyóirat mindenkori szerkesztője, ekkor *Fitos Vilmos*. A grémium irodalmi és művészeti kérdésekben legautentikusabb (választott) tagja *Fáy Aladár* festőművész, a Magyar Képzőművészeti Társaság elnöke. A 10.000 pengős nagydíjat életműve és a magyarságnak tett szolgálata okán *Szabó Dezső* kapta. *Sinka István* 3.000 pengős elismerésben részesült a *Vád* megírásáért. Ugyancsak 3.000 pengős díjat kapott *Erdélyi József*, *Kodolányi János*, *Szabó Lőrinc*, *Szabó Pál* és *Tamási Áron*. További néhány író, így *Barsi Dénes*, *Gulyás Pál*, *Kádár Lajos*, *Tatay Sándor* 1.500 pengős díjat kapott, ugyanígy három erdélyi tehetség: *Asztalos István*, *Bözödi György* és *Wass Albert*. Sinka István számára a *Magyar Irodalompartoló Társaság* 3.000 pengős díja tette lehetővé, hogy a *Fekete Bojtár vallomásai* második kötetét háborítatlanul megírhasssa.

Balatonszárszó 1943. Ülő sor: Darvas József, Kádár Lajos, Sinka István, Szabó Pál, Kovács Imre (Fotó: Bérci László)

A Magyar Irodalompartoló Társaság 1944-ben kiadott második évkönyve is figyelmet érdemel, annál is inkább, mert ma már igazi bibliofil ritkaság. Izgalmas böngészni-valót talál az olvasó már a társaság itt közreadott tagnévsorában is, amelyből kiteszik, kik voltak azok, akik fontosnak tartották, hogy évi 120 pengős tagdíjikkal támogassák a tehetséges magyar írókat Erdélyi Józseftől Wass Albertig. Az írókról készült jó minőségű fényképek ma már archív felvételnek számítanak. A szemelvényeket biztos ítéletű, felkészült irodalmár választhatta ki, kár, hogy nem nevezte meg magát. Sinka István hat, igen szép *Vád*-verssel szerepel az évkönyvben.

A társaság rövid, kétéves működése során három fődíjat adott ki. Az elsőt, mint ismeretes, *Szabó Dezső* kapta. A második, 10.000 pengős nagydíjat *László Gyula* régész érdemelte ki, az 1944-es könyvhéten megjelent *A honfoglaló*

magyar nép élete című, régmúltunkat felidéző művével. A harmadik nagydíj ugyancsak 1944-es. Ez év nyarán a Magyar Irodalompartoló Társaság házat és három és fél hold földet vásárolt Sinka Istvánnak.

Dr. vitéz Szabó Lajos elnök és a társaság terveiben már korábban szerepelt az ilyen otthonteremtés. Az Országos Szociális Felügyelőség előzetes tájékoztatása alapján a pásztor költő előre megszemléltette és alkalmasnak találta a csömöri ingatlant. A vásárlás tervét minden bizonnyal Fáy Aladár is támogatta, hiszen megbecsülése jeleként szövegképet készített Sinka István *A szobor neve: kenyérszegő*, valamint *És amikor felkél a nap* című verséhez. A települést is jól ismerte, hiszen atyafiságban volt Lukács Antal csömöri földbirtokossal. 1927-ben – nyakas kálvinista létere – mennyezetképet festett a csömöri katolikus temető kápolnájába: *Dániel és az oroszlánok*. (A kép az átalakítások során megsemmisült.) A számításba majdnem hiba csúszott, mert a kiszemelt javakat Endre László hírhedt belügyminisztériumi államtitkár anyai rokonának, Gulner Elemérnek adta bérbe, a törvényes feltételek semmibe vételével. A társaság (és a közösség) befolyását latba vetve eredményesen járt el a belügyminiszternél, így a kívánt vásárlás mégis megtörténhetett.

A költő 1944 augusztusában második felségével, Péczely Katalinnal és négy fiával: Jánossal, Ferencsel, Zoltánnal és Péterrel kiköltözött a Kerepessel határos csömöri tanya. A három és fél hold telken több év kitartó munkájával mintagazdaságot kíván teremteni.

A fáradozásból bőven kijut. „*Nappal fát vág, szánt-vet és éjjel petróleumfénynél írja verseit.*” Az érdeklődő újságíróknak elmondja, hogy nem a nagycsaládosokat támogató Országos Népi- és Családvédelmi Alaptól, hanem a Magyar Irodalompartoló Társaságtól kapta csömöri javait.

Az éjszaka fogant, kint a tanyán írt versek közül néhány 1944 őszén megjelent a *Magyar Ünnep* című színházi és irodalmi hetilapban, amelynek Sinka István a főmunkatársa volt. A csömöri költemények közé tartozik a *Magyar tündérek*, a *Fábián Mihály honvéd eltűnt*, a *Vers a füstölgő messzeségbe*, a *Könny és felhő* és a *Tűz és tenger*. Az utóbbi a koalíciós időkben egybeszerkesztett, de soha meg nem jelent kötetének lett volna a címadó verse.

A költő *Kadocsa, merre vagy?* című önéletrajzi jellegű kisregénye is a csömöri korszakhoz köthető. Az 1944-es esztendő vége felé jelentette meg *Somody Pál*, aki korábban színészként az EKE nagyrendezvényein szavalt Sinka István verseit.

A *Magyar tündérek* szociális izzású forradalmi vers, amelynek legláztóbb versszaka a háborús cenzúra törlése,

Veres Péter és Sinka István (Fotó: Bérci László)

tiltása miatt nem jelenhetett meg a *Magyar Ünnep* 1944. október 13-án közreadott számában, két nappal a sikertelen kiugrási kísérlet előtt. *Jogáért ki felkél/közülünk csatára, annak virágtalan/sír lesz a hazája.*

Csömörön keletkezett a népi költő *Fábián Mihály honvéd eltűnt* című verse is, amelyet az édesanyja második házasságából született féltestvére emlékére írt, akinek a világháború szörnyű pusztításai során nyoma veszett. A *Vers a füstölgő messzeségbe* című költeményét az édesanyjáért érzett aggodalom hatja át, aki Nagyszalontán megélt és elszenvedte az újabb történelmi traumát, a szovjet „felszabadítást”.

A front közeledtével Sinka István és családja a főváros körüli szovjet ostromgyűrű bezárulása előtt beköltözött Budára, apósa Toldy Ferenc utcai lakásába és a ház közös pincéjébe. *Sinka Zoltán* édesapja kéziratának és levelezésének egy részét még időben Budára mentette. A Csömörön maradt verskéziratokat és leveleket az oroszok a hideg télben gyújtósnak használták, felpredálták. A csömöri tanya 1945 őszeig volt Sinka István tulajdonában, majd a

költő *Veres Péter* és az Országos Földbirtokrendező Tanács segítségével törökbálinti ingatlanra cserélte. 1945 októberében Sinka István már Törökbálintról postázta leveleit. A csömöri korszak végérvényesen lezárult.

A Magyar Testvéri Közösség vezetőségétől és tagságától a II. világháború után számosan beléptek a Független Kisgazdapártba és a Magyar Parasztszövetségbe. Összeesküvés ugyan nem volt, a köztársaság megdöntésére sem szervezkedtek, de várták a sok jóval nem kecsegtető békeszerződés megkötését, remélve, hogy azt követően kivonulnak a megszálló szovjet csapatok. A világegést követően, 1945-46-ban a már-már hallgatásra ítélt Sinka István verseit a Kisgazdapárt és a Parasztszövetség lapjai közölték, a *Hamza András* szerkesztette *Független Ifjúság*, a *Barsi Dénes* által szerkesztett *Magyar Parasztlelet és ifjú Nagy Ferenc* hetilapja, az *Igazság* hasábjain.

1945 nyarán Tildy Zoltán, a Független Kisgazdapárt elnöke a pedagógusok nagygyűlésén mondott beszédében a magyar parasztság földéhségét, jobb, emberibb és magyarabb élet utáni vágyát Sinka-idézettel szemléltette. Később, köztársasági elnökként kevesebb verset idézett, és csak nagy ritkán élt kegyelmezési jogkörével. Az igaztalan támadások idején a Fekete Bojtár *Hamza Andrásra*, *Barsi Dénesre*, *Nagy Piroskára* és *Kelemen Sándorra*, a Parasztszövetség közművelődési osztályának vezetőjére számíthatott, akik nyilvánosan kiálltak költészete és emberi nagysága mellett.

1946 decemberében a Független Kisgazdapárt gyengítésének, lejáratásának szándékával megkezdődött az agrárpárt politikusainak, a Magyar Parasztszövetség elöljáróinak és a Magyar Testvéri Közösség vezetésre termett, karizmatikus személyiségeinek letartóztatása. 1947-ben, a szovjet megszállás utáni első nagy koncepciós perben, hamis vádak alapján 218 ártatlant állítottak bíróság elé. Hét csoportra bontva tárgyalták az ügyüket. *Fáy Aladárra*, a Magyar Közösség ideológusára, a Vezértanács utolsó elnökére kilenc év börtönbüntetést szabtak. A nagy perben *Arany Bálintot* tizenkét év kényszermunkára, a társait mentő *Donáth Györgyöt* halálra ítélték. 1947. október 23-án a Gyűjtőfogház udvarán hajtották végre a hazug bíró kegyetlen ítéletét. Utolsó szó jogán elmondott több órás beszédében logikus érveléssel bebizonyította a per koncepciós jellegét. Arra is kitért, hogy a Magyar Testvéri Közösség mi mindent tett az írókért: „A mi irodalmi politikánkat, amelyet a közösség folytatott, (...) lehet, hogy még egyszer tanítani fogják az irodalomtörténetben, mint ahogyan tanították annak idején a testőrök akcióit. A népi irodalom Magyarországon nem tudom, volna-e annyira,

ha a Magyar Testvéri Közösség nem karolta volna fel a népi írókat Veres Pétertől Sinkáig és Kodolányiig”.

Csömörön, a kommunizmus áldozatainak emlékművénél megállva, Sinka István 1956-os forradalmi versét olvasva: *Üdv néked, ifjúság*, emlékezzünk a maga korában mellőzött nagy költőre, a kommunizmus 100 millió áldozatára, köztük az értünk halt *Donáth Györgyre*, a magyar ügy vértanújára.

Sinka István: SZEGHALOMTÓL ÚGY FÉLÚTON...

Kívül a gyarmati úton,
Szeghalomtól úgy félúton,
Molnár Sándort új zsandárok
fogták el, új cserepákok.

Molnár Sándor nem volt betyár,
ki éjente máséban jár.
S nem volt hamis... Szelíd a hold,
ő annál is szelídebb volt.

Szikje hátán tüzet rakott,
főzőgetett, pirítgatott.
Dehogy akart gyűjtogatni,
sietett holdnál aratni.

Oh, az a szeghalmi torony!
Nem épült pedig halmokon.
Onnan mégis oda láttak
s vitték Sándort halni másnap.

Vitték szegényt csúf kötélre
s testét száradni a szélre.
A nép füle hallatára
korcsok ítélték halálra:

Hazug bíró, hazug ügyész:
palloshoz jutott gyülevész –
E gyülevész mostanában
ólmot éget a mi szánkban.

Aludj lenn sírodban, Sándor!
Emléked könny patakán foly.
Nagy halottja vagy egy tájnak
s szépségese balladámnak.

1950

Új Látóhatár (München), 1989. december 30.

MOLNÁR SÁNDOR BALLADÁJA

Az irodalmi életből kiszorított, hallgatásra kárhoztatott Sinka István 1950-ben *Szeghalomtól úgy félúton* című balladájával a kuláknak minősített, statáriális eljárásban lefolytatott koncepciók per áldozatává vált dolgos parasztembernek állított emléket.

Molnár Sándor 49 éves köröstarcsai módos gazda füzesgyarmati felesége 36 holdas hozományán és 10 hold bérelt földön gazdálkodott. 1950. június 29-én, Péter-Pál napján Köröstarcsáról Füzesgyarmatra szekerezett, hogy ott a 16 hold szántón megkezdje az aratást.

Másnap, 30-án ebédfőzéshez néhány téglával tűzhelyet rakott, arra bográcsot, a bográcsba vizet és a megtisztított krumplit. Déli harangszókor alágyújtott a bográcsnak. A tűz szelet fogott, és belekapott a száraz fűtorzsába. A gazda mindent megtett a tűz megfékezése, oltása érdekében, de fáradozása kevésnek bizonyult. A földeken dolgozó parasztemberek néhányan odaszaladtak, hogy segítsenek az oltásban. Végül két traktor tűzfogó sávot szántott. Nagy sokára a tűzoltók is megérkeztek, de nekik már csak a pernye elfojtása maradt. Felperzselődött Molnár Sándor 10 hold legelője, a kunyhója és ½ hold erdeje. Kárt senki más nem szenvedett, csak a tulajdonos és családja.

1950. július 15-én Molnár Sándort mégis rögtönítélő bíróság elé állították, mint a rendszer ellenségét, mint szándékosan gyújtogató kulákot. A bíróság és az ügyészség ugyan Gyulán székelt, a nyilvános tárgyalást a népesebb hallgatóság kedvéért mégis Békéscsabán tartották a városháza (ekkor tanácsháza) nagytermében. A tárgyalást dr. Sárkány György, a megyei bíróság elnöke vezette, a vádat dr. Sági Béla, Békés megye államügyésze képviselte. Vádindítványában gyújtogató bűntette miatt halált kért a vádlottra. Szegedi Aladárné tanácselnök nem várta

Sinka István szülőháza Nagyszalontán (Fotó: Balázs Ádám)

A Fekete Bojtár című Sinka-esten, az Egyetemi Színpadon. Budai Ilona, Havas Judit, Czine Mihály (1977. szeptember 22.)

meg az ítéletet, jóelőre telefonált a pártközpontba: „Eltársak, ma kulákot akasztunk!”. A napközben lefolytatott bírósági eljárást és az esti ítélethirdetést a rádió közvetítette, este 7 órakor hozták nyilvánosságra: kötélt általi halálbüntetés. Molnár Sándor az utolsó szó jogán hiába esedezett: „Az életemhez ragaszkodom, minden embertársamat kérem, hogy segítsen!”. A védőügyvéd kegyelmi kérvénye is süket fülekre talált. A „kegyelmi tanács” alakult statáriális bíróság nem tartotta kegyelemre méltónak a 49 éves földműves gazdálkodót. A halálbüntetés végrehajtására, a nyilvános kivégzésre 1950. július 15-én 20 óra 30 perckor került sor a békéscsabai járásbírósági fogház zárt udvarán.

Sárkány Györgyöt, a halálbíró, a rögtönítélő bíróság elnökét 1956-ban, a forradalom alatt érte utol a népharag. Ekkor megbízható káderként, fontos elvtársként a szegedi területiális hatáskörű ügyészség vezetője volt. 1956. október 30-án lement cigarettát venni, és örökre eltűnt.

Sinka István a sokáig tilalmas balladáját a minden jogelvet megcsúfoló bírósági színjátékot követően, a halálos ítélet végrehajtása után, még 1950-ben megírta. A vérbírói segédlettel meggyilkolt Molnár Sándor emlékezetére.